

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІНАНСІВ ТА ОБЛІКУ

Кафедра фінансів ім. С. І. Юрія

**МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ І ЗАВДАННЯ ДО ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ, ТРЕНІНГУ ТА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ**

з освітньої компоненти **ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ**

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування»

Методичні поради та завдання до проведення практичних занять, тренінгу та самостійної роботи з освітньої компоненти «Публічні фінанси» для здобувачів вищої освіти на першому (бакалаврському) рівні спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

Укладач:

Сидор Ірина Петрівна, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія Західноукраїнського національного університету.

Розглянуто на засіданні кафедри фінансів ім. С. І. Юрія.

Протокол № 2 від 28.08.2024 року

Сидор І. П. Методичні поради та завдання до проведення практичних занять, тренінгу та самостійної роботи з освітньої компоненти «Публічні фінанси» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Тернопіль: ЗУНУ, 2024. 35 с.

ЗМІСТ

1. Програма освітньої компоненти.....	4
2. Структура залікового кредиту освітньої компоненти «Публічні фінанси».....	7
3. Тематика практичних занять, її мета та питання для обговорення для денної форми навчання.....	9
4. Тематика практичних занять, її мета та питання для обговорення для заочної форми навчання.....	11
5. Типові завдання і задачі до окремих тем освітньої компоненти Публічні фінанси.....	16
6. Тренінг з освітньої компоненти.....	25
7. Самостійна робота здобувачів освітнього ступеня та порядок її організації.....	26
8. Рекомендовані джерела інформації.....	32

1. ПРОГРАМА ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Змістовий модуль 1. Теоретико-організаційні та нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів

ТЕМА 1. Публічний сектор економіки та базові засади публічних фінансів

Публічний сектор економіки та його структура. Роль держави в економіці. Провали ринку та межі державного втручання.

Історичні передумови виникнення і розвитку фінансів: поява держави та розвиток товарно-грошових відносин.

Необхідність та характерні особливості публічних фінансів. Функції публічних фінансів як відображення їх сутності і суспільного призначення. Роль публічних фінансів у розподілі і перерозподілі вартості національного продукту, оптимальному розміщенні фінансових ресурсів, оптимізації співвідношення між індивідуальним і суспільним споживанням, у трансформації доходів у заощадження, а заощаджень в інвестиції.

Поняття фінансової системи. Фінансова система України та принципи її побудови. Ознаки класифікації фінансових відносин.

ТЕМА 2. Суспільні блага та особливості їх фінансування

Суспільні блага. Формування попиту і пропозиції на суспільні блага. Екстерналії. Недосконала конкуренція. Асиметрична інформація. Дилема «ефективність-справедливість». Критерії ефективності. Функції суспільного добробуту. Держава у виробництві суспільних благ. Оцінка суспільного проекту. Розрахунок вартості суспільних благ. Особливості фінансування суспільних благ.

ТЕМА 3. Фінансова політика суспільного розвитку

Фінансова політика як складова частина економічної політики. Суть та види фінансової політики. Фінансова політика держави, її принципи, характеристика складових. Фінансова політика у міжнародних та міждержавних відносинах. Стратегія і тактика фінансової політики. Реалізація фінансової політики.

Поняття фінансового механізму, його значення. Склад фінансового механізму. Фінансове забезпечення. Фінансове регулювання, його місце у фінансовому механізмі. Фінансові важелі, їх характеристика. Фінансові стимули та фінансові санкції, їх види. Вплив фінансового механізму на життя суспільства та розширене суспільне відтворення.

ТЕМА 4. Податки та податкова політика держави

Податки як фінансова категорія, їх економічна сутність і призначення. Історична ретроспектива розвитку податків як невід'ємного елементу суверенітету держави. Вплив податків на суспільний добробут. Характерні ознаки податків як обов'язкових платежів. Встановлення Парето-оптимальних ставок податків.

Класифікація податків та її ознаки. Види прямих податків. Прибуткове оподаткування як основна сучасна форма прямого оподаткування. Непрямі податки. Акцизи як основна сучасна форма непрямого оподаткування, їх види. Структура податкової системи та чинники, що її визначають. Податкова політика держави.

Проблеми ухилення від сплати податків. Організація податкової роботи.

ТЕМА 5. Бюджет та бюджетна політика держави

Бюджет як фінансова категорія, його економічна сутність і призначення.

Роль бюджету в перерозподілі вартості ВВП і забезпеченні виконання конституційних зобов'язань держави в умовах зростання потреби в суспільних благах. Межі бюджетного перерозподілу, його вплив на економічний розвиток і соціальну стабільність.

Доходи та видатки бюджету. Чинники, що впливають на структуру видатків бюджету. Діалектичний зв'язок доходів і видатків бюджету.

Бюджетна політика і бюджетний механізм. Особливості бюджетної системи при унітарному та федеративному державному устрої. Складові бюджетної системи і принципи її побудови.

Бюджетні права і бюджетна ініціатива. Бюджетний процес і його складові. Організація бюджетного процесу.

Змістовий модуль 2. Бюджетний дефіцит. Державний кредит. Фінанси галузей публічного сектора. Соціальне забезпечення населення.

ТЕМА 6. Місцеві фінанси.

Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування

Сутність місцевих фінансів, їх необхідність і призначення. Роль місцевих фінансів в економічній системі держави. Територіальна громада як суб'єкт економічної та фінансової діяльності. Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення місцевого самоврядування.

Бюджетний федералізм як механізм заохочення до самодостатності та нарощування фінансово-економічного потенціалу самоврядних адміністративно-територіальних утворень. Моделі бюджетного федералізму.

Принципи Європейської хартії місцевого самоврядування.

Децентралізація та її види. Теорема децентралізації. Гіпотеза Тібу. Доходи місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів. Місцеві податки і збори як джерело власних доходів місцевих бюджетів. Міжбюджетні трансферти. Публічно-приватне партнерство у розвитку інфраструктури територій.

ТЕМА 7. Бюджетний дефіцит як об'єкт управління

Бюджетний дефіцит, його економічна сутність і поняття. Дефіцит як фінансовий результат суспільної діяльності держави. Вплив бюджетного дефіциту на розміщення ресурсів в національній економіці.

Причини виникнення бюджетного дефіциту. Пасивний бюджетний дефіцит, його причини (економічний спад, криза, старіння нації, надзвичайні події). Активний бюджетний дефіцит.

Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.

Джерела фінансування бюджетного дефіциту. Грошово-кредитна емісія. Внутрішні і зовнішні державні запозичення як основне джерело покриття дефіциту бюджету. Приватизаційні надходження, гранти трансферти від інших органів державної влади. Методи обмеження та шляхи скорочення дефіциту бюджету.

ТЕМА 8. Державний кредит як суспільна позикова система

Державний кредит: економічна сутність, призначення і роль. Держава як позичальник, кредитор і гарант.

Внутрішні державні запозичення та їх форми. Державні та місцеві позики. Класифікація державних позик.

Зовнішні державні запозичення. Міжнародний державний кредит. Позики міжнародних фінансових організацій та міжнародних фінансових інституцій. Міжурядові та комерційні позики.

Державний борг, причини його виникнення і зростання. Дискусійні питання щодо тягара державного боргу. Види державного боргу і обмеження його граничного рівня. Джерела погашення державного боргу. Наслідки державного боргу в коротко- і довгостроковому періоді.

Управління державним боргом і його методи. Рефінансування та реструктуризація боргу, їх зміст і передумови використання. Амортизація і обслуговування боргу. Коефіцієнти обслуговування внутрішнього і зовнішнього боргу. Забезпечення повернення боргу і виплати відсотків.

ТЕМА 9. Фінанси галузей публічного сектора

Фінансування освіти як складова розвитку людського потенціалу. Фінансування науки як необхідна умова інноваційного розвитку держави. Реформування та розвиток фінансування системи охорони здоров'я. Фінансові доміанти надання соціальних послуг в системі публічних фінансів.

ТЕМА 10. Соціальне забезпечення населення

Сутність та суспільне призначення соціальних позабюджетних фондів. Класифікація соціальних позабюджетних фондів. Становлення та розвиток соціальних позабюджетних фондів. Загальна характеристика соціальних позабюджетних фондів. Вітчизняна практика функціонування соціальних позабюджетних фондів. Пенсійне страхування і його організація. Солідарна, накопичувальна і змішана пенсійні системи, їх переваги і недоліки. Пенсійний фонд України. Порядок нарахування, обчислення та сплати страхових внесків за державним пенсійним страхуванням.

Ліквідація Фонду соціального страхування України та передача його повноважень Пенсійному фонду України. Види матеріального забезпечення і соціальних послуг, умови їх надання.

Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття. Джерела формування та напрями використання коштів. Види матеріального забезпечення і соціальних послуг, умови їх надання.

2. СТРУКТУРА ЗАЛІКОВОГО КРЕДИТУ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
«ПУБЛІЧНІ ФІНАНСИ»
ДЕННА ФОРМА НАВЧАННЯ

№ за/п	ТЕМА	Кількість годин					
		Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Тренінг	Контрольні заходи
Змістовий модуль 1. Теоретико-організаційні та нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів							
1.	Публічний сектор економіки та базові засади публічних фінансів	2	2	5	1	2	Поточне опитування
2.	Суспільні блага та особливості їх фінансування	2	2	5			
3.	Фінансова політика суспільного розвитку	4	4	5	1	2	
4.	Податки та податкова політика держави	4	4	5			
5.	Бюджет та бюджетна політика держави	4	4	5			
Змістовий модуль 2. Бюджетний дефіцит. Державний кредит. Фінанси галузей публічного сектора. Соціальне забезпечення населення.							
6.	Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм. Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування	4	4	5	1	2	Поточне опитування
7.	Бюджетний дефіцит як об’єкт управління	2	2	4	1	2	
8.	Державний кредит як суспільна позикова система	2	2	4			
9.	Фінанси галузей публічного сектора	2	2	5			
10.	Соціальне забезпечення населення	4	4	5			
	Разом	30	30	48	4	8	

ЗАОЧНА ФОРМА НАВЧАННЯ

№ за/п	ТЕМА	Кількість годин			
		Лекції	Практичні заняття	СРС	
Змістовий модуль 1. Теоретико-організаційні та нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів					
1.	Публічний сектор економіки та базові засади публічних фінансів	4	2	11	
2.	Суспільні блага та особливості їх фінансування			10	
3.	Фінансова політика суспільного розвитку			11	
4.	Податки та податкова політика держави			11	
5.	Бюджет та бюджетна політика держави			11	
Змістовий модуль 2. Бюджетний дефіцит. Державний кредит. Фінанси галузей публічного сектора. Соціальне забезпечення населення.					
6.	Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм. Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування	4	2	11	
7.	Бюджетний дефіцит як об’єкт управління			11	
8.	Державний кредит як суспільна позикова система			10	
9.	Фінанси галузей публічного сектора			11	
10.	Соціальне забезпечення населення			10	
	Разом	8	4	108	

3. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. ДЕННА ФОРМА.

Змістовий модуль 1.

Теоретико-організаційні та нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів

Практичне заняття 1.

Публічний сектор економіки та базові засади публічних фінансів

Мета: Висвітлити теоретичні функціонування засади публічних фінансів та показати роль публічних фінансів у забезпеченні стабільності публічного сектора економіки.

Питання для обговорення

1. Структура публічного сектора економіки
2. Історична, економічна та вартісна сутність фінансів.
3. Необхідність та характерні особливості публічних фінансів.
4. Функції публічних фінансів.
5. Поняття фінансової системи.
6. Фінансова система України та принципи її побудови.
7. Сфери та ланки фінансової системи України, їх характеристика.
8. Загальнодержавні фінанси, їх склад та призначення. Бюджетна система як центральна ланка фінансової системи.

Практичне заняття 2.

Суспільні блага та особливості їх фінансування

Мета: здобуття знань щодо взємозв'язку суспільних благ та публічних фінансів; вивчення процесу формування попиту і пропозиції на суспільні блага; з'ясування ролі держави у виробництві суспільних благ; набуття навичок оцінки суспільного проекту та розрахунку вартості суспільних благ

Питання для обговорення

1. Суспільні блага. Формування попиту і пропозиції на суспільні блага.
2. Екстерналії. Недосконала конкуренція. Асиметрична інформація.
3. Дилема «ефективність-справедливість». Критерії ефективності.
4. Функції суспільного добробуту. Держава у виробництві суспільних благ.
5. Оцінка суспільного проекту. Розрахунок вартості суспільних благ.
6. Особливості фінансування суспільних благ.

Практичне заняття 3-4.

Фінансова політика суспільного розвитку

Мета: розкриття методологічних, організаційно-економічних та правових аспектів фінансової політики; дослідження взаємозв'язку між фінансовою політикою і фінансовим правом; здобуття знань щодо функціонування фінансового механізму як засобу реалізації фінансової політики та з'ясування характерних особливостей його складових

Питання для обговорення

1. Фінансова політика та її роль у суспільному розвитку.
2. Сутність та види фінансової політики. Фінансова політика держави, її принципи, характеристика складових. Фінансова політика у міжнародних та міждержавних відносинах. Стратегія і тактика фінансової політики. Реалізація фінансової політики.
3. Поняття фінансового механізму, його значення.

4. Особливості складових фінансового механізму.
5. Вплив фінансового механізму на життя суспільства та розширене суспільне відтворення.

Практичне заняття 5-6.

Податки та податкова політика держави

Мета: охарактеризувати суть та зміст податків як фінансової категорії, проаналізувати податкову політику та організацію податкової роботи в Україні.

Питання для обговорення

1. Податки як фінансова категорія, їх економічна сутність і призначення.
2. Історична ретроспектива розвитку податків як невід'ємного елементу суверенітету держави.
3. Функції податків. Дискусійні питання щодо їх визначення і змісту.
4. Елементи податку.
5. Класифікація податків та її ознаки.
6. Податкова система: поняття і основи побудови.
7. Податкова система унітарної та федеративної держави.
8. Податкова політика України.
9. Організація податкової роботи та діяльність Державної податкової служби України.

Практичне заняття 7-8.

Бюджет та бюджетна система. Бюджетна політика держави.

Мета: розкрити сутність бюджету та принципи побудови бюджетної системи; показати роль бюджетної політики держави; проаналізувати доходи і видатки бюджету.

Питання для обговорення

1. Бюджет як фінансова категорія, його економічна сутність і призначення.
2. Функції бюджету.
3. Бюджетна політика і бюджетний механізм.
4. Бюджетний устрій і бюджетна система.
5. Складові бюджетної системи і принципи її побудови.
6. Критерії і порядок розмежування видатків і доходів між бюджетами.
7. Доходи бюджету та їх класифікація.
8. Податкові доходи бюджету, їх динаміка, зміни і тенденції розвитку.
9. Неподаткові доходи бюджету.
10. Видатки бюджету та їх класифікація.
11. Форми бюджетного фінансування.
12. Бюджетні права і бюджетна ініціатива.
13. Бюджетний процес і його складові.
14. Організація бюджетного процесу.

Практичне заняття 9-10.

Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм.

Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування

Мета: показати роль місцевих фінансів у суспільному розвитку; розглянути переваги та недоліки різних моделей бюджетного федералізму; дослідити вплив міжбюджетних трансфертів

на розвиток територіальних громад; проаналізувати принципи Європейської хартії місцевого самоврядування.

Питання для обговорення

1. Сутність місцевих фінансів, їх необхідність і призначення. Роль місцевих фінансів у суспільному розвитку.
2. Територіальна громада як суб'єкт економічної та фінансової діяльності.
3. Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення місцевого самоврядування.
4. Європейська хартія місцевого самоврядування та її принципи. Бюджетний федералізм як механізм заохочення до самодостатності та нарощування фінансово-економічного потенціалу самоврядних адміністративно-територіальних утворень. Моделі бюджетного федералізму.
5. Децентралізація та її види. Теорема децентралізації. Гіпотеза Тібу.
6. Доходи місцевих бюджетів.
7. Видатки місцевих бюджетів. Місцеві податки і збори як джерело власних доходів місцевих бюджетів.
8. Роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні розвитку територіальних громад.

Практичне заняття 11.

Бюджетний дефіцит як об'єкт управління

Мета: вивчити сутність бюджетного дефіциту та дослідити його вплив на розміщення ресурсів в національній економіці; визначити причини виникнення та соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту та навчитися управляти ним

Питання для обговорення:

1. Бюджетний дефіцит, його економічна сутність і поняття.
2. Причини виникнення бюджетного дефіциту.
3. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.
4. Джерела фінансування бюджетного дефіциту.
5. Методи обмеження та шляхи скорочення дефіциту бюджету.

Практичне заняття 12.

Державний кредит як суспільна позикова система

Мета: окреслити основні причини виникнення державного кредиту, розкрити його сутність як суспільно позикової системи.

Питання для обговорення

1. Державний кредит як суспільна позикова система
2. Державний кредит як фінансова категорія, його економічна сутність, призначення і роль.
3. Внутрішні державні запозичення та їх форми. Державні та місцеві позики. Класифікація державних позик.
4. Зовнішні державні запозичення.
5. Державний борг, причини його виникнення і зростання.
6. Управління державним боргом.

Практичне заняття 13.

Фінанси галузей публічного сектора

Мета: проаналізувати особливості функціонування фінансів галузей публічного сектора: освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства

Питання для обговорення

1. Фінансування освіти як складова розвитку людського потенціалу.
 2. Фінансування науки як необхідна умова інноваційного розвитку держави.
- Реформування фінансового забезпечення системи охорони здоров'я.
3. Фінансові доміанти забезпечення населення житлом.

Практичне заняття 14-15.**Соціальне забезпечення населення**

Мета: показати роль і значення соціального забезпечення населення; розкрити суспільне призначення соціальних позабюджетних фондів; проаналізувати особливості соціального забезпечення населення в Україні у контексті євроінтеграції.

Питання для обговорення:

1. Сутність та суспільне призначення соціальних позабюджетних фондів.
2. Класифікація соціальних позабюджетних фондів.
3. Пенсійне страхування і його організація. Солідарна, накопичувальна і змішана пенсійні системи, їх переваги і недоліки.
4. Пенсійний фонд України. Порядок нарахування, обчислення та сплати страхових внесків за державним пенсійним страхуванням.
5. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.
6. Особливості соціального забезпечення населення в Україні у контексті євроінтеграції.

4. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ. ЗАОЧНА ФОРМА**Змістовий модуль 1.****Теоретико-організаційні та нормативно-правові засади функціонування публічних фінансів****Практичне заняття 1.****Публічний сектор економіки та базові засади публічних фінансів**

Мета: Висвітлити теоретичні функціонування засади публічних фінансів та показати роль публічних фінансів у забезпеченні стабільності публічного сектора економіки.

Питання для обговорення

1. Структура публічного сектора економіки.
2. Історична, економічна та вартісна сутність фінансів. Необхідність та характерні особливості публічних фінансів.
3. Функції публічних фінансів.
4. Поняття фінансової системи.
5. Фінансова система України та принципи її побудови.
6. Сфери та ланки фінансової системи України, їх характеристика.
7. Загальнодержавні фінанси, їх склад та призначення. Бюджетна система як центральна ланка фінансової системи.

Суспільні блага та особливості їх фінансування

Мета: здобуття знань щодо взв'язку суспільних благ та публічних фінансів; вивчення процесу формування попиту і пропозиції на суспільні блага; з'ясування ролі держави

у виробництві суспільних благ; набуття навичок оцінки суспільного проекту та розрахунку вартості суспільних благ

Питання для обговорення

1. Суспільні блага. Формування попиту і пропозиції на суспільні блага.
2. Екстерналії. Недосконала конкуренція. Асиметрична інформація.
3. Дилема «ефективність-справедливість». Критерії ефективності.
4. Функції суспільного добробуту. Держава у виробництві суспільних благ.
5. Оцінка суспільного проекту. Розрахунок вартості суспільних благ.
6. Особливості фінансування суспільних благ.

Фінансова політика суспільного розвитку

Мета: розкриття методологічних, організаційно-економічних та правових аспектів фінансової політики; дослідження взаємозв'язку між фінансовою політикою і фінансовим правом; здобуття знань щодо функціонування фінансового механізму як засобу реалізації фінансової політики та з'ясування характерних особливостей його складових

Питання для обговорення

1. Фінансова політика та її роль у суспільному розвитку.
2. Сутність та види фінансової політики. Фінансова політика держави, її принципи, характеристика складових. Фінансова політика у міжнародних та міждержавних відносинах. Стратегія і тактика фінансової політики. Реалізація фінансової політики.
3. Поняття фінансового механізму, його значення.
4. Особливості складових фінансового механізму.
5. Вплив фінансового механізму на життя суспільства та розширене суспільне відтворення.

Практичне заняття 2.

Податки та податкова політика держави

Мета: охарактеризувати суть та зміст податків як фінансової категорії, проаналізувати податкову політику та організацію податкової роботи в Україні.

Питання для обговорення

1. Податки як фінансова категорія, їх економічна сутність і призначення.
2. Історична ретроспектива розвитку податків як невід'ємного елементу суверенітету держави.
3. Функції податків. Дискусійні питання щодо їх визначення і змісту.
4. Елементи податку.
5. Класифікація податків та її ознаки.
6. Податкова система: поняття і основи побудови.
7. Податкова система унітарної та федеративної держави.
8. Податкова політика України.
9. Організація податкової роботи та діяльність Державної податкової служби України.

Бюджет та бюджетна система. Бюджетна політика держави.

Мета: розкрити сутність бюджету та принципи побудови бюджетної системи; показати роль бюджетної політики держави; проаналізувати доходи і видатки бюджету.

Питання для обговорення

1. Бюджет як фінансова категорія, його економічна сутність і призначення. Функції бюджету.
3. Бюджетна політика і бюджетний механізм.
4. Складові бюджетної системи і принципи її побудови.
5. Бюджетний процес і його складові.

Практичне заняття 3.

Місцеві фінанси. Бюджетний федералізм.

Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування

Мета: показати роль місцевих фінансів у суспільному розвитку; розглянути переваги та недоліки різних моделей бюджетного федералізму; дослідити вплив міжбюджетних трансфертів на розвиток територіальних громад; проаналізувати принципи Європейської хартії місцевого самоврядування.

Питання для обговорення

1. Сутність місцевих фінансів, їх необхідність і призначення. Роль місцевих фінансів у суспільному розвитку.
2. Місцеві бюджети як основа фінансового забезпечення місцевого самоврядування.
4. Доходи місцевих бюджетів.
5. Видатки місцевих бюджетів. Місцеві податки і збори як джерело власних доходів місцевих бюджетів.
6. Роль міжбюджетних трансфертів у забезпеченні розвитку територіальних громад.

Бюджетний дефіцит як об'єкт управління

Мета: вивчити сутність бюджетного дефіциту та дослідити його вплив на розміщення ресурсів в національній економіці; визначити причини виникнення та соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту та навчитися управляти ним

Питання для обговорення:

1. Бюджетний дефіцит, його економічна сутність і поняття.
2. Причини виникнення бюджетного дефіциту.
3. Соціально-економічні наслідки бюджетного дефіциту.
4. Джерела фінансування бюджетного дефіциту.
5. Методи обмеження та шляхи скорочення дефіциту бюджету.

Державний кредит як суспільна позикова система

Мета: окреслити основні причини виникнення державного кредиту, розкрити його сутність як суспільно позикової системи.

Питання для обговорення

1. Державний кредит як суспільна позикова система
2. Державний кредит як фінансова категорія, його економічна сутність, призначення і роль.
3. Внутрішні державні запозичення та їх форми. Державні та місцеві позики. Класифікація державних позик.
4. Зовнішні державні запозичення.
5. Державний борг, причини його виникнення і зростання. Управління державним боргом.

Практичне заняття 4.

Фінанси галузей публічного сектора

Мета: проаналізувати особливості функціонування фінансів галузей публічного сектора: освіти, охорони здоров'я, житлово-комунального господарства

Питання для обговорення

1. Фінансування освіти як складова розвитку людського потенціалу.
2. Фінансування науки як необхідна умова інноваційного розвитку держави. Реформування фінансового забезпечення системи охорони здоров'я.
3. Фінансові домінанти забезпечення населення житлом.

Соціальне забезпечення населення

Мета: показати роль і значення соціального забезпечення населення; розкрити суспільне призначення соціальних позабюджетних фондів; проаналізувати особливості соціального забезпечення населення в Україні у контексті євроінтеграції.

Питання для обговорення:

1. Сутність та суспільне призначення соціальних позабюджетних фондів.
2. Класифікація соціальних позабюджетних фондів.
3. Пенсійне страхування і його організація. Солідарна, накопичувальна і змішана пенсійні системи, їх переваги і недоліки.
4. Пенсійний фонд України. Порядок нарахування, обчислення та сплати страхових внесків за державним пенсійним страхуванням.
5. Фонд загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття.

5. ТИПОВІ ЗАДАЧІ І ЗАВДАННЯ ДО ОКРЕМИХ ТЕМИ ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

ТИПОВА ЗАДАЧА 1 ДО ТЕМИ 4

Приватне підприємство «Автопаркінг» організовує та проводить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування. Площі земельних ділянок на території м. Хмельницького, відведені для цієї мети, становлять 2120 кв. м. (у т.ч. площа під місцями для безоплатного паркування інвалідів – 245 кв. м) та 2850 кв. м. (у т.ч. площа під місцями для безоплатного паркування інвалідів – 278 кв. м).

Визначити суму збору за місця для паркування транспортних засобів, що підлягає до сплати у першому кварталі 2015 року (кількість днів провадження діяльності ПП «Автопаркінг» у I кварталі – 90 днів), якщо міською радою встановлено ставку даного платежу в розмірі 0,1% від мінімальної заробітної плати.

Вказати до якої складової бюджету зараховується цей збір.

Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 2 ДО ТЕМИ 4

Враховуючи наведені дані, обґрунтувати: чи отримає обласний бюджет базову дотацію, чи відбудеться передача реверсної дотації до державного бюджету та у якому обсязі ?

- населення області – 1561,3 тис. осіб (населення загалом по Україні – 42928,2 тис. осіб);
- надходження податку на доходи фізичних осіб, сплаченого платниками зареєстрованими на території області – 977926,1 тис. грн. (надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджетної системи України – 53924391 тис. грн.);
- надходження податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки, сплаченого платниками зареєстрованими на території області – 284704,8 тис. грн. (надходження податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки до бюджетної системи України – 25341509,9 тис. грн.).

Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 3 ДО ТЕМИ 4

Розрахувати надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджетів різних рівнів.

Вихідні дані:

Місячний фонд нарахованої заробітної плати працівників (зменшений на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податкової соціальної пільги) ПП «Галактика», місцезнаходження якого зареєстровано у місті Червонограді (місто районного значення) Львівської області, становить 8900 тис. грн.; ПП «Західінвест», місцезнаходження

якого зареєстровано у місті Львові (місто обласного значення) Львівської області, становить 1560 тис. грн.

Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 1 ДО ТЕМИ 6

Методичні рекомендації щодо оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад

Загальні положення

1. Методичні рекомендації до оцінки рівня фінансової спроможності територіальних громад (далі – ТГ) дозволяють визначити рівень потенціалу та здатності ТГ підтримувати високоякісне надання публічних послуг населенню (з урахуванням рівних пав і можливостей жінок та чоловіків) та задовольнити інтереси жителів в сферах життєдіяльності на відповідній території, що відображає показник – індекс розвитку потенціалу ТГ.

2. Аналіз фінансової спроможності ТГ базується на основі індикаторів потенціалу громади, враховуючи отримані з державного бюджету міжбюджетні трансферти, та визначає їхні порогові значення, а також алгоритм розрахунку інтегрального індексу розвитку потенціалу територіальних громад.

I. Визначення індексу розвитку потенціалу територіальної громади

1. Визначення індексу розвитку потенціалу ТГ здійснюється з метою виявлення потенційно можливих напрямів розвитку і зростання потенціалу територіальної громади, поліпшення добробуту мешканців шляхом використання внутрішніх та зовнішніх фінансово-економічних можливостей територіальних громад.

2. Перелік індикаторів визначений за принципами наглядності (включені найбільш важливі показники, що впливають на рівень спроможності громад та відображають загальний стан громади), достовірності, доступності (використовуються офіційні показники у формі відкритих даних) та оцінки ефективності (оцінка за довгостроковими перспективами).

3. Кожен показник індексу розвитку потенціалу ТГ має відповідні значення, що характеризують рівень спроможності ТГ. Діапазон значень кожного показника (індикатора) вимірюється від 0,5 до 1. Окремі показники місять пороговий (критичний – мінімальний або абсолютно низький рівень значення того чи іншого показника ТГ) ступінь та мають значення критерію 0,1.

4. **Для визначення індексу розвитку потенціалу ТГ** використовується такі показники:

а) доходи загального фонду в розрахунку на 1 мешканця (співвідношення обсягу доходів загального фонду без урахування трансфертів до кількості жителів відповідної громади, у гривнях). Показник визначає суму коштів доходів загального фонду, яка припадає на кожного мешканця;

б) частка видатків на утримання апарату ради ТГ та її виконавчих органів у бюджеті територіальної громади (співвідношення видатків на утримання апарату ради ТГ та її виконавчих органів до суми доходів загального фонду без урахування трансфертів, у відсотках). Показник дозволяє переглянути

надмірні витрати коштів на утримання та забезпечення функціонування органів місцевого самоврядування;

в) капітальні видатки в розрахунку на 1 мешканця (співвідношення обсягу капітальних видатків бюджету ТГ до кількості мешканців відповідної ТГ, у гривнях). Показник визначає скільки припадає на 1 жителя громади коштів, які спрямовуються на придбання обладнання і предметів довгострокового користування, враховуючи земельні ресурси, нематеріальні активи, капітальні інвестиції, капітальний ремонт та інше. Показник відображає суму коштів, яка витрачається на розвиток ТГ;

г) рівень дотаційності бюджету ТГ (співвідношення обсягу базової чи реверсної дотації до загальної суми доходів загального фонду бюджету територіальної громади з дотаціями, але без урахування субвенцій з державного бюджету, у відсотках). Показник відображає рівень залежності територіальної громади від дотаційних ресурсів державного бюджету;

д) питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету ТГ (відсоткова частка проведених із загального фонду бюджету видатків на заробітну плату з нарахуваннями в обсязі видатків загального фонду бюджету без трансфертів, перерахованих з бюджету ТГ до інших бюджетів, у відсотках). Показник демонструє рівень гнучкості структури видатків ТГ, можливість ТГ перерозподіляти та спрямовувати кошти на розвиток та інші цілі;

е) видатки на культуру, фізичну культуру і спорт в розрахунку на 1 мешканця (співвідношення обсягу видатків загального фонду на культуру, фізичну культуру і спорт із кількістю мешканців відповідної ТГ, у гривнях). Показник характеризує збалансованість розвитку ТГ, зокрема, обсяг коштів виділених на розвиток духовних і фізичних потреб мешканців як складових гармонійного розвитку ТГ;

ж) частка доходів ТГ за рахунок трансфертів з державного бюджету (співвідношення обсягу трансфертів з державного бюджету до обсягу доходів загального та спеціального фондів бюджету ТГ, у відсотках). Показник характеризує рівень залежності ТГ від трансфертів з державного бюджету та визначає можливість громади виконувати свої видаткові повноваження за рахунок використання власних коштів, її незалежність від інших джерел;

з) частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету ТГ (співвідношення місцевих податків і зборів до обсягу доходів загального фонду (без трансфертів) бюджету ТГ, у відсотках). Показник дозволяє переглянути обсяг наповнення бюджету ТГ за рахунок місцевих податків і зборів.

II. Розрахунки значень показників та індикаторів

Розрахунок індикаторів здійснюється за допомогою середнього значення таким чином, щоб значення індикаторів потрапляли в зіставні за величиною інтервали. Кожен показник є коефіцієнтом, що визначає значення індикатора в порівнянні з аналогічним середнім показником по всіх ТГ відповідної категорії (середні показники окремо по міських, селищних та сільських територіальних громадах).

Розрахунок інтегрального індикатора здійснюється як середнє арифметичне значення усіх показників.

Відповідно до визначеного значення інтегрального індикатора рівень розвитку потенціалу ТГ визначається як:

- високий - величина індикатора більше 1,3;
- оптимальний - величина індикатора в межах від 1,15 до 1,3;
- задовільний - величина індикатора в межах від 0,85 до 1,15;
- помірний - величина індикатора в межах від 0,7 до 0,85;
- низький - величина індикатора в межах від 0,55 до 0,7;
- критичний - величина індикатора менше 0,55.

ПОКАЗНИКИ, КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ

№	Показник	Критерії оцінювання	Значення критерію
а.	Доходи загального фонду з розрахунку на 1 мешканця <i>(прогресивний показник)</i>	– понад 50% від середнього по Україні ☐ +15% – +50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% – менше 50% від середнього по Україні – менше 10% від середнього по Україні	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень 0,1 – критичний рівень
б.	Частка видатків на утримання апарату ради територіальної громади та її виконавчих органів у бюджеті територіальної громади, без трансфертів <i>(регресивний показник)</i>	– менше 50% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ +15% – 50% ☐ 50% – 80% – понад 80% від середнього по Україні	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень 0,1 – критичний рівень
в.	Капітальні видатки з розрахунку на 1 мешканця <i>(прогресивний показник)</i>	– понад 50% від середнього по Україні ☐ +15% – 50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% – менше 50% від середнього по Україні	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень

г.	Рівень дотаційності бюджету територіальної громади (регресивний показник)	— менше -30% ☐ -15% – -30% ☐ +/-15% від 0% (0% – відсутність базової та реверсної дотації) ☐ 15% – 30% ☐ 30% – 50% — понад 50%	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень 0,1 – критичний рівень
д.	Питома вага заробітної плати у видатках загального фонду бюджету територіальної громади (регресивний показник)	— менше 50% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ +15% – 50% — понад 50% від середнього по Україні	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень
е.	Видатки на культуру, фізичну культуру і спорт з розрахунку на 1 мешканця (прогресивний показник)	— понад 50% від середнього по Україні ☐ +15% – 50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% — менше 50% від середнього по Україні	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень
ж.	Частка доходів громади за рахунок трансфертів з державного бюджету (регресивний показник)	— менше 50% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ +15% – 50% — понад 50% від середнього по Україні	1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень
з.	Частка місцевих податків і зборів у дохідній частині загального фонду бюджету громади, без трансфертів (середній показник)	— понад +70% від середнього по Україні (висока залежність від місцевих податків і зборів) ☐ +60 – +70% ☐ 50% – 60% ☐ +15% – 50% ☐ +/-15% від середнього по Україні ☐ -15% – -50% — менше 50% від середнього по Україні	0,5 – низький рівень 0,7 – помірний 1,5 – високий рівень 1,3 – оптимальний рівень 1,0 – задовільний рівень 0,7 – помірний рівень 0,5 – низький рівень

Середнє значення того чи іншого показника по Україні відповідно до умови задачі знайти через інтернет ресурси самостійно.

ТИПОВА ЗАДАЧА 1 ДО ТЕМИ 9

Приклад вирішення практичного ситуаційного комплексного завдання

Фінансування розвитку комунального підприємства за рахунок прибутку

I. Вихідні дані:

Згідно з діючим порядком розподілу та використання прибутку комунальним підприємством щорічно 75,0% чистого прибутку спрямовується на фінансування об'єктів виробничого та невиробничого призначення.

Інша частина чистого прибутку спрямовується на виплату дивідендів та інші цілі. Дані наведені в таблиці.

II. Завдання до ситуації:

1. Розрахуйте обсяг чистого прибутку комунального підприємства.
2. Зробіть висновок щодо фінансування розвитку комунального підприємства за рахунок прибутку.
3. Назвіть шляхи оптимального використання чистого прибутку комунального підприємства.

III. Інформаційне забезпечення задачі

Таблиця 1

Результати діяльності підприємства за два роки

Показники	Звітний рік	Плановий рік
Дохід (виручка) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	15327,6	16241,3
Податок на додану вартість	2555,1	2707,4
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг), тис. грн.	10728,9	11774,5
Інші операційні доходи, тис. грн.	108,1	82,6
Адміністративні витрати, тис. грн.	545,7	433,5
Витрати на збут, тис. грн.	1432,5	1240,3
Інші операційні витрати, тис. грн.	45,9	45,9
Податок на прибуток, тис. грн.	31,9	27,9

**Алгоритм та еталонне рішення
практичного ситуаційного комплексного завдання
Фінансування розвитку комунального підприємства за рахунок прибутку**

1. Для розв'язання завдання необхідно розглянути:

1.1 Формування фінансових результатів діяльності комунального підприємства за звітний період.

1.2 Визначити чистий прибуток, що спрямовується на збільшення майна комунального підприємства;

1.3 Розглянути динаміку чистого прибутку.

2. Проведемо наступні розрахунки:

2.1 За вихідних умов чистий дохід комунального підприємства за звітний період склав:
 $15327,6 \text{ тис. грн.} - 1255,1 \text{ тис. грн.} = 12772,5 \text{ тис. грн.};$

2.2 За плановий період чистий дохід комунального підприємства склав:
 $16241,3 \text{ тис. грн.} - 2707,4 \text{ тис. грн.} = 13533,9 \text{ тис. грн.}$

3. Розрахуємо валовий прибуток комунального підприємства:

3.1 За звітний період валовий прибуток склав –
 $12772,5 \text{ тис. грн.} - 10728,9 \text{ тис. грн.} = 2043,6 \text{ тис. грн.};$

3.2 За плановий період валовий прибуток склав –
 $13533,9 \text{ тис. грн.} - 11774,5 \text{ тис. грн.} = 1759,4 \text{ тис. грн.}$

4. За розрахунками чистий прибуток комунального підприємства становить:

4.1 За звітний період –
 $2043,6 + 108,1 - 545,7 - 1432,5 - 45,9 - 31,9 = 95,7 \text{ (тис. грн.)};$

4.2 За плановий період –
 $1759,4 + 82,6 - 433,5 - 1240,3 - 45,9 - 27,9 = 83,6 \text{ (тис. грн.)}.$

5. Розрахуємо (за вихідних умов) обсяг чистого прибутку, що спрямований на збільшення майна комунального підприємства, в динаміці зменшився та склав відповідно:

5.1 За звітний період – $95,7 \text{ тис. грн.} \times 0,75 = 74,0 \text{ тис. грн.};$

5.2 За плановий період – $83,6 \text{ тис. грн.} \times 0,75 = 62,7 \text{ тис. грн.}$

6. Розрахуємо зменшення обсягу чистого прибутку на протязі року:

$95,7 \text{ тис. грн.} - 83,6 \text{ тис. грн.} = 12,1 \text{ тис. грн.}$

Висновки та пропозиції:

1. Обсяг чистого прибутку, що спрямовується на розвиток комунального підприємства, за звітний період зменшується на 12,1 тис. грн.

2. Ситуація може змінитися на краще, якщо будуть зроблені наступні заходи:

- зростання доходів комунального підприємства;
- зниження адміністративних витрат;
- зменшення витрат на збут та інших операційних витрат;
- зниження собівартості продукції.

3. Для підвищення рівня ефективності господарювання отриманий чистий прибуток розподіляється згідно умов прибутковості, головними з яких є:

- ринкові ціни на продукцію та послуги комунального підприємства, які складаються залежно від попиту та пропозиції;
- обсяг виробництва та реалізації продукції (наданих послуг);
- витрати на виробництво продукції (надані послуги).

ТИПОВА ЗАДАЧА 2 ДО ТЕМИ 9

Визначити суму власного капіталу комунального підприємства, провести аналіз складу, структури (зобразити у вигляді діаграм) та динаміки власного капіталу комунального підприємства за даними нижче наведеної таблиці.

Показники	Базовий рік		Звітний рік		Відхилення	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	абсолютне, тис. грн.	відносне, %
Статутний капітал	2501		2501			
Додатковий вкладений капітал	401		533			
Інший додатковий капітал	634		766			
Нерозподілений прибуток (непокритий прибуток)	335,4		597,7			
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		100,0		100,0		

Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 3 ДО ТЕМИ 9

Визначити рівень самофінансування комунального підприємства за розміром тезаврованого прибутку, якщо відомо:

1. Чистий прибуток від операційної діяльності до оподаткування – 56000 тис. грн.;
 2. Податок на прибуток – 20%;
 3. Величина прибутку, що направляється в дохід виплати дивідендів – 15%, виплати на привілейовані акції – 5%;
 4. Виплати з прибутку у фонди соціального забезпечення – 10%;
 5. Виплати з прибутку через фонд матеріального заохочення – 18%;
 6. Інші непередбачувані витрати з прибутку – 7%;
 7. Інвестиції з чистого прибутку на розвиток власного виробництва – решта прибутку.
- Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 1 ДО ТЕМИ 9

Визначити видатки на харчування та придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів по кошторису лікарні на основі таких даних:

1) на початку року в лікарні функціонувало:

- в терапевтичному відділенні – 125 ліжок
- в хірургічному – 40 ліжок
- в інфекційному – 35 ліжок
- в дитячому – 50 ліжок.

2) у зв'язку з проведенням капітального ремонту з 1 березня по 31 серпня не буде функціонувати 55 ліжок в терапевтичному відділенні і 20 ліжок – в дитячому відділенні.

3) кількість днів функціонування одного ліжка в році становить відповідно: 330, 335, 325, 315.

4) норми видатків на медикаменти і перев'язувальні матеріали на 1 ліжко-день відповідно становлять 5,35 грн., 6,36 грн., 6,20 грн., 5,85 грн.

5) Норми видатків на харчування на 1 ліжко-день – 3,97 грн., 4,02 грн., 4,48 грн., 4,15 грн.

Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 2 ДО ТЕМИ 9

Вчителю початкових класів Поліщук О. І. зі стажем педагогічної роботи 8 років 2 місяці за результатами атестації встановлено другу кваліфікаційну категорію. На 2022–2023 навчальний рік вчителю встановлене педагогічне навантаження – 21 год. на тиждень. Крім того, його призначено класним керівником 2-го класу та завідуючим кабінетом. Визначити величину заробітної плати вчителя за місяць та нарахування на неї.

Витяг з Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери

Назви посади	Тарифні розряди	Тарифні коефіцієнти
Учителі усіх спеціальностей із вищою освітою:		
вищої категорії	12	2,12
першої категорії	11	1,97
другої категорії	10	1,82
без категорії (освіта – спеціаліст, магістр)	9	1,73

Зробити висновок.

ТИПОВА ЗАДАЧА 3 ДО ТЕМИ 9

Розрахувати загальний обсяг видатків на фізичну культуру і спорт на майбутній бюджетний рік міського бюджету при наявності наступних даних:

- прогнозний обсяг видатків на фізкультуру і спорт усіх місцевих бюджетів складає 11568,9 тис. грн.;
- частка видатків міст обласного підпорядкування до загального обсягу видатків усіх місцевих бюджетів – 0,6;
- чисельність населення України – 45678,5 тис. чол.;
- чисельність населення в місті – 765900 осіб.

Зробити висновок.

6. ТРЕНІНГ З ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ

Мета тренінгу з освітньої компоненти «Публічні фінанси» – формування у здобувачів критичного мислення для пропонування професійних рішень, цілісного бачення і вирішення проблем у сфері публічних фінансів, особливостей їх організації та функціонування, пропонувати обґрунтовані рішення щодо управління фінансовими ресурсами органів державної влади та місцевого самоврядування, організації і функціонування бюджетів різних рівнів; застосовувати сучасні технології бюджетування, інструменти інклюзивного та транспарентного підходів у бюджетному процесі на державному і місцевому рівнях, розуміти методи бюджетного регулювання.

Успішне проходження тренінгу сприяє посиленню практичної спрямованості у підготовці фахівців за ступенем вищої освіти «бакалавр».

Проведення тренінгу дозволяє:

- забезпечити засвоєння теоретичних знань, отриманих у процесі вивчення ОК «Публічні фінанси»;
- розвинути у здобувачів навички пропонування обґрунтованих рішень, використання теоретичних знань для розв’язання практичних завдань та змістовного інтерпретування отриманих результатів.

Організація і порядок проведення тренінгу

1. Вступна частина. Актуалізація теми тренінгового заняття та структуризація процесу його проведення. Ознайомлення здобувачів з метою тренінгу, його завданнями, процедурою проведення, очікуваними результатами. Представлення програми тренінгу.

2. Організаційна частина. Встановлення правил проведення тренінгу, формування робочих груп здобувачів, визначення завдань та розподіл ролей. Забезпечення учасників тренінгу роздатковими матеріалами: таблицями, бланками документів, алгоритмами проведення, інструкціями.

3. Практична частина. Виконання тренінгових завдань у групах із використанням базових та інноваційних методів проведення тренінгу за визначеною темою (проблемою). Підготовка презентаційних матеріалів за результатами виконання тренінгового завдання.

4. Підведення підсумків. Презентація практичної роботи в групах. Обговорення результатів виконання завдань, обмін думками з проблематики теми тренінгу, підведення підсумків, оцінка результативності роботи в групах та досягнення поставлених цілей тренінгу. Тематика тренінгу.

Тематика тренінгу

1. Переваги і недоліки участі громадянського суспільства в управлінні публічними фінансами.

2. Гендерно-орієнтоване бюджетування на місцевому рівні.
3. Бюджетне фінансування соціальної сфери: освіта, охорона здоров'я, соціальний захист і соціальне забезпечення.
4. Наслідки бюджетної реформи для удосконалення видатків місцевих бюджетів.
5. Публічні фінанси та фінансова децентралізація.

7. САМОСТІЙНА РОБОТА ЗДОБУВАЧІВ

Самостійна робота здобувачів (СРЗ) – це діяльність, яку здобувачі освітнього ступеня «бакалавр» виконують самостійно за завданнями та під методичним керівництвом і контролем науково-педагогічного працівника без його прямої участі. Самостійна робота спрямована на більш глибоке ознайомлення здобувача з проблемами, які розглядаються ОК «Публічні фінанси». Під час вивчення ОК «Публічні фінанси» застосовуються такі види самостійної роботи:

- підготовка додаткових питань (2 на вибір) до кожної теми освітньої компоненти; робота з додатковою літературою та ін.;

- комплексне індивідуальне завдання: практична складова самостійної роботи.

Обов'язкові вимоги до самостійної роботи:

- оптимальний обсяг розкриття додаткового питання – 3-4 сторінки. За ініціативою здобувача додаткові питання можуть бути представлені на практичному занятті чи круглому столі у формі презентації;

- поєднання теоретичного і практичного аспектів досліджуваної проблеми. Подання суто описових робіт, які не містять цифрового матеріалу не допускається;

- наявність висновків та рекомендацій практичного характеру. Наведені пропозиції, представлені в рамках викладення змісту питань самостійної роботи, мають бути належним чином аргументовані, наявність у тексті голослівних, нічим не підкріплених висновків та пропозицій небажана.

Перелік тем для розкриття додаткових питань:

Теми	Тематика	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
Тема 1	Публічний сектор економіки та базові засади публічних фінансів	11	11
Тема 2	Суспільні блага та особливості їх фінансування	10	10
Тема 3	Фінансова політика суспільного розвитку	11	11
Тема 4	Податки та податкова політика держави	10	11
Тема 5	Бюджет та бюджетна політика держави	11	11
Тема 6	Місцеві фінанси. Бюджетна децентралізація як чинник зміцнення місцевого самоврядування	11	11
Тема 7	Бюджетний дефіцит як об'єкт управління	10	11
Тема 8	Державний кредит як суспільна позикова система	10	11

Тема 9	Фінанси галузей публічного сектора	11	10
Тема 10	Соціальне забезпечення населення	11	10
Разом		56	108

Усі аналітичні дані, використані здобувачем при виконанні питань самостійної роботи, мають бути підтверджені ксерокопіями оригіналів першоджерел або роздрукованими сторінками з інтернет-ресурсів.

Завдання (практична складова самостійної роботи здобувачів)

Практичне завдання з ОК «Публічні фінанси» виконується самостійно кожним здобувачем відповідно до списку групи у вигляді комплексної задачі. Воно охоплює основні теми ОК «Публічні фінанси». Метою виконання цього завдання є опрацювання інструктивної та законодавчої бази, оволодіння навичками практичного застосування аналітичних методів в процесі дослідження фінансових явищ та процесів. Виконання комплексного завдання є одним із обов'язкових складових самостійної роботи з ОК «Публічні фінанси».

Для виконання цього завдання здобувач обирає варіант згідно свого номера в списку групи, виконує і захищає усі завдання відповідно до графіку.

Варіант	Завдання		
	1	2	3
1	1	1	10
2	2	2	9
3	3	3	8
4	4	4	7
5	5	5	6
6	6	6	5
7	7	7	4
8	8	8	3
9	9	9	2
10	10	10	1
11	11	1	10
12	12	2	9
13	1	3	8
14	2	4	7
15	3	5	6
16	4	6	5
17	5	7	4
18	6	8	3
19	7	9	2
20	8	10	1
21	9	1	10

22	10	2	9
23	11	3	8
24	12	4	7
25	1	5	6
26	2	6	5
27	3	7	4
28	4	8	3

Завдання 1.

Заповнити таблиці обчисливши питому вагу складових дохідної і видаткової частин місцевих бюджетів, а також темп їх зростання за останні чотири роки. На основі даних, поданих у таблиці 1, зробити аналіз щодо динаміки мобілізації доходів місцевих бюджетів України в розрізі окремих джерел. Визначити і обґрунтувати, які із джерел доходів формують основу місцевих бюджетів в Україні.

1. Розглянути динаміку податкових надходжень до місцевих бюджетів України (таблиця 2). Визначити і обґрунтувати, які зміни відбулися у системі оподаткування з прийняттям Податкового кодексу України і як це вплинуло на наповнення місцевих бюджетів.

2. На основі даних таблиці визначити найбільш вагомі джерела податкових надходжень до місцевих бюджетів та такі, що займають незначну частку у структурі податкових надходжень місцевих бюджетів. Відповідь обґрунтувати.

3. З представлених у таблиці показників обчислити власні і закріплені доходи місцевих бюджетів.

4. Прокоментувати зміни, які відбулися з прийняттям Податкового кодексу України стосовно місцевих податків і зборів.

5. Обґрунтувати власну позицію стосовно доцільності чи не доцільності змін у переліку місцевих податків і зборів в Україні при запровадженні Податкового кодексу.

6. За даними, поданими у таблиці, проаналізувати склад і структуру неподаткових надходжень до місцевих бюджетів України. Визначити, яку частку займають неподаткові надходження у структурі доходів місцевих бюджетів України.

7. Здійснити аналіз динаміки, складу та структури офіційних трансфертів у складі дохідної частини місцевих бюджетів України (таблиця). Розглянути і охарактеризувати співвідношення дотацій вирівнювання та субвенцій.

8. За функціональною класифікацією видатків (таблиця) проаналізувати динаміку, склад і структуру видатків місцевих бюджетів України. Визначити характерні особливості видаткової частини місцевих бюджетів.

9. За даними таблиці обчислити питому вагу видатків соціального призначення (соціальний захист і соціальне забезпечення, освіту, духовний і фізичний розвиток, охорону здоров'я), які здійснюються за рахунок коштів місцевих бюджетів України.

10. За економічною класифікацією видатків (таблиця), проаналізувати абсолютні і відсоткові значення поточних і капітальних видатків місцевих бюджетів України. Охарактеризувати їх співвідношення, назвати причини і ймовірні наслідки такого фінансування.

11. Які видатки місцевих бюджетів за економічною класифікацією (таблиця) займають найбільшу частку у структурі поточних видатків місцевих бюджетів України?

Таблиця 1

**Динаміка, склад і структура доходів місцевих бюджетів України
за 2020-2023 рр.**

показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.		2023 до 2020 р.
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	
Доходи місцевих бюджетів, всього <i>в тому числі:</i>									
Податкові надходження									
Неподаткові надходження									
Доходи від операцій з капіталом									
Цільові фонди									
Міжбюджетні трансферти									

Таблиця 2

**Динаміка та структура податкових надходжень у складі доходів місцевих бюджетів
України за 2020-2023 рр.**

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		2023 р.	
	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%	млрд. грн.	%
Податкові надходження, всього <i>в тому числі:</i>								
Податок на доходи фізичних осіб								
Податок на прибуток підприємств								
Податок з власників транспортних засобів								
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів								
Акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів								
Місцеві податки і збори								
Єдиний податок								
Інші податки і збори, з них:								
<i>Екологічний податок</i>								

Завдання 2.

Варіант 1. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити частку внутрішнього та зовнішнього державного боргу України у його загальній структурі. Дати оцінку зміні структури державного боргу України.

Варіант 2. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити: 1) частку зовнішньої та внутрішньої складових у структурі прямого державного боргу України; 2) частку зовнішньої та внутрішньої складових у структурі гарантованого державного боргу України. Прокоментувати отримані дані.

Варіант 3. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, побудувати кругові діаграми:

- структура державного боргу України у 2020 р.;
- структура державного боргу України у 2023 р.

Дати коментар стосовно зміни структури державного боргу України упродовж 2020-2023 рр.

Варіант 4. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити частку зовнішньої та внутрішньої складових у структурі прямого державного боргу України за 2020-2023 рр. Зробити висновок щодо динаміки структури прямого державного боргу України упродовж 2020-2023 рр.

Варіант 5. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити частку зовнішньої та внутрішньої складових у структурі гарантованого державного боргу України за 2020-2023 рр. Зробити висновок щодо динаміки структури гарантованого державного боргу України упродовж 2020-2023 рр.

Варіант 6. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити частку прямого та гарантованого державного боргу України у його загальній структурі за 2020-2023 рр. Дати оцінку зміни структури державного боргу України упродовж 2020-2023 рр.

Варіант 7. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити темп зростання загального обсягу державного боргу України за 2020-2023 рр. Зробити висновки.

Варіант 8. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити темп зростання загального обсягу внутрішнього державного боргу України за 2020-2023 рр. Зробити висновки.

Варіант 9. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити темп зростання загального обсягу зовнішнього державного боргу України за 2020-2023 рр. Зробити висновки.

Варіант 10. Заповнити таблицю 3. На основі даних, наведених у таблиці, визначити темп зростання прямого внутрішнього державного боргу України за 2019-2022 рр. Зробити висновки.

Таблиця 3

Прямий та гарантований державний борг України за 2020-2023рр.

(млн. дол. США)

Показники	станом на			
	31.12.2020р.	31.12.2021р.	31.12.2022р.	31.12.2023р.
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу				
В тому числі:				
<i>Внутрішній борг (усього)</i>				
<i>Зовнішній борг (усього)</i>				
Прямий державний борг				
В тому числі:				
<i>Внутрішній прямий борг</i>				
<i>Зовнішній прямий борг</i>				
Гарантований державний борг				
В тому числі:				
<i>Внутрішній гарантований борг</i>				
<i>Зовнішній гарантований борг</i>				

Завдання 3.

1. Проаналізуйте динаміку доходів населення України за 2020-2023 рр. Зробити висновки. Визначте питому вагу кожного з чотирьох основних джерел доходів (заробітна плата, прибуток та змішаний дохід підприємців, доходи від власності, соціальні допомоги) і на підставі одержаних результатів оцініть пріоритети населення в отриманні особистих доходів, а саме: чи це є орієнтація на отримання активних доходів (тобто доходів від трудової діяльності) чи пасивних доходів (тобто доходів від власності та соціальних трансфертів). Вкажіть на причини такої ситуації.

2. Оцініть питому вагу доходів від трудової діяльності (заробітна плата і прибуток та змішаний дохід підприємців) у загальній величині доходів населення України. Виявіть основні причини ситуації, що склалася, та вкажіть можливі шляхи її покращення.

3. Оцініть питому вагу соціальних трансфертів (у розрізі основних їх видів) у загальній величині доходів населення України. Виявіть основні причини ситуації, що склалася, та вкажіть можливі шляхи її покращення.

4. Оцініть питому вагу доходів від власності у загальній величині доходів населення України. Виявіть основні причини ситуації, що склалася, та вкажіть можливі шляхи її покращення.

5. Проаналізуйте динаміку витрат і заощаджень населення України за 2020-2023 рр. Визначте питому вагу кожного виду витрат (придбання товарів і послуг, сплата податків та інших обов'язкових платежів, сплата доходів від власності, придбання фінансових і нефінансових активів) і на підставі одержаних результатів оцініть пріоритети населення у витрачанні особистих доходів, а саме: чи це є орієнтація на споживання (тобто придбання товарів і послуг) чи заощадження (тобто придбання фінансових і нефінансових активів). Вкажіть на причини такої ситуації.

6. Оцініть питому вагу споживчих витрат (тобто витрат, спрямованих на придбання товарів і послуг) у загальній величині витрат населення України. Перелічіть основні споживчі пріоритети вітчизняних домогосподарств.

7. Оцініть питому вагу витрат на сплату податків та інших обов'язкових платежів (в розрізі основних їх видів) у загальній величині витрат населення України. Якою є динаміка цих витрат? Вкажіть на причини таких змін.

8. Оцініть питому вагу витрат на здійснення заощаджень (тобто придбання фінансових і нефінансових активів в розрізі основних їх видів) у загальній величині витрат населення України. Проаналізуйте, як сучасна фінансова криза вплинула на динаміку цього показника.

9. За матеріалами вибіркового обстеження умов життя домогосподарств Державною службою статистики України. Проаналізуйте, як сучасні домогосподарства оцінюють рівень своїх доходів. Які фактори, на Вашу думку, у найближчому майбутньому можуть вплинути на зміну рівня самооцінки вітчизняними домогосподарствами своїх доходів?

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бюджетна система: підручник за ред. д. е. н., професора В. Г. Дем'янишина, д. е. н., професора О. П. Кириленко та д. е. н., професора З. М. Лободіної. Тернопіль : ЗУНУ, 2020. 626 с.
2. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-IV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/245616>.
3. Бюджетно-податкова безпека: навчальний посібник / за ред. Г. В. Миськів. Львів: ЛьвДУВС, 2021. 276 с.
4. Вергелюк Ю., Болдова А., Москаленко Н. Проблеми забезпечення боргової стійкості України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 56. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-6>
5. Возняк Г., Жеребило І. Імперативи впливу публічних фінансів на розвиток соціальної сфери: теоретико-методологічні аспекти дослідження. *Світ фінансів*. 2023. Випуск 2. С. 80-94.
6. Горин В. П. Фінансовий механізм забезпечення суспільного добробуту: теоретична концептуалізація та проблеми функціонування: Монографія. Тернопіль: ТНЕУ, 2020. 516 с.
7. Дзюблюк О. Теоретичні аспекти координації монетарної і фіскальної політики як необхідної умови забезпечення макрофінансової стабільності. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 2. С. 8-27.
8. Дем'янишин В., Лободіна З., Горин В., Дем'янишин В. Методологічні підходи до дослідження державних фінансових ресурсів та фінансової безпеки суб'єктів господарювання в умовах реформування управління публічними фінансами. *Світ фінансів*. 2023. № 1 (74). С. 31-47.
9. Десятнюк О., Крисоватий А., Птащенко О. Стан та тенденції розвитку фінансової інклюзії в Україні. *Світ фінансів*. 2023. Випуск 3. С. 21-34.
10. Забаштанський М. М., Сидор І. П. Державно-приватне партнерство у забезпеченні сталого соціально-економічного розвитку територіальних громад *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 6. С. 18-23.
11. Казначейська система: підручник / за наук. ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого, д.е.н., проф. О. П. Кириленко, Т. Я. Слюз. Тернопіль: ЗУНУ, 2020. 364 с.
12. Кізима Т., Лободіна З., Кізима А. Інвестування заощаджень домогосподарств у контексті впливу на функціонування публічних фінансів в умовах війни. *Світ фінансів*. 2023. Випуск 4. С. 52-67.
13. Кнейслер О., Спасів Н., Кізима Т. Фінанси об'єднаних територіальних громад у фінансовій системі України. *Світ фінансів*. 2020. Вип. 1 (60). С. 8-19.
14. Коваль С. Л., Сидор І. П. Роль місцевих бюджетів у забезпеченні соціально-економічного розвитку територіальної громади в умовах війни та у повоєнний період. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 6. С. 96-102.
15. Коваль С. Л., Сидор І. П. Фінансове забезпечення банківських послуг. *Агросвіт*. 2020. № 15. С. 30-35.
16. Крисоватий А. Асиметрії публічних фінансів в умовах невизначеностей формування доходів держави. *Світ фінансів*. 2024. Вип. 4. С. 8-17.
17. Крисоватий А. Воєнні реалії фіскального простору публічних фінансів України. *Світ фінансів*. 2023. № 1 (74). С. 8–30.

18. Крисоватий А. І. Новий прагматизм фіскалізації публічних фінансів. *Світ фінансів*. 2021. № 1. С. 10–23.
19. Круп'як І., Круп'як Л. Управління державним боргом України в контексті збалансування економічного розвитку. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 1 (78). С. 74-84.
20. Лободіна З., Дем'янишин В., Кізима Т., Лушней Ю., Лободін Р. Управління публічними фінансами в контексті протидії ризикам воєнного часу. *Вісник економіки*. 2023. Вип. 4. С. 8–28. DOI: <https://doi.org/10.35774/>.
21. Лободіна З., Корнацька Р., Нечепоренко В. Міжбюджетні трансферти як фінансовий інструмент зменшення диспропорцій та активізації регіонального розвитку. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 1 (74). С. 76–89.
22. Луніна І. О. Публічні фінанси в макроекономічній політиці зростання : монографія. НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». Київ, 2020. 440 с.
23. Макогон В.Д., Адаменко І.П. Державні та муніципальні фінанси в умовах економічних перетворень. *Економічний вісник університету*. 2020. Вип. 46. С. 177-183.
24. Модерні фінанси: глобальні виклики і сучасні тренди. Монографія / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль: Економічна думка, 2024. 1011 с.
25. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України» від 29.10.2013 р. № 1277. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>
26. Наказ Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. № 29. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0011201-11>.
27. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження документів, що застосовуються в процесі виконання бюджету» від 28.01.2002 р. № 57. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0086-02#n17>.
28. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Інструкції з підготовки бюджетних запитів» від 21.12.2022 р. № 450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0322-23#Text>.
29. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі» від 02.01.2019 р. №1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19>.
30. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо формування бюджетних програм головними розпорядниками коштів державного бюджету» від 25.08.2023 р. №465. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0465201-23#Text>
31. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо механізмів участі громадськості у бюджетному процесі на місцевому рівні» від 3.03.2020 р. № 94. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0094201-20#Text>.
32. Науково-практичний коментар Бюджетного кодексу України. Станом на 20 травня 2020 року. / За заг. ред. Мацюка В. Я. Київ : Видавничий дім «Професіонал», 2020. 312 с
33. Податковий кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-16>
34. Сидор І. П. Домінанти впливу макроекономічних показників на добробут нації. *Економіка та суспільство*. 2018. Випуск 16. Електронне наукове фахове видання. URL: <http://economyandsociety.in.ua/index.php/journal-16>. С. 795-802.
35. Сидор І. П. Інституційний вимір публічних фінансів: методологічні підходи. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 8. URL: <https://a->

economics.com.ua/index.php/home/article/view/299/313

36. Сидор І. Організаційно-педагогічні умови дозвілєвої діяльності студентів у педагогічних коледжах Великої Британії: автореф. ...канд. пед. наук: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки». Тернопіль, 2010. 21 с.
37. Сидор І. П. Моніторинг планування видатків місцевих бюджетів: ключові аспекти удосконалення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. № 21. С. 85-89.
38. Сидор І. П. Фінансова політика держави: теоретичні аспекти та практична реалізація в Україні. *Світ фінансів*. 2009. № 4. С. 44-53.
39. Сидор І. П., Петрушка О. В. Моніторинг формування зовнішнього державного боргу України. *Фінансовий простір*. 2019. № 3 (35). С. 178-191. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(35\).2019.190173](https://doi.org/10.18371/fp.3(35).2019.190173)
40. Сидор І. П., Білик В. Т. Теоретичний концепт дослідження сутності та змісту категорії «фінанси». *Ефективна економіка*. 2024. № 12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/5374/5426>
41. Сидор І. П., Віятик І. В. Фінансове консультування та його вплив на зростання суспільного добробуту населення. *Світ фінансів*. 2021. № 4. С. 88-103. DOI: 10.35774/SF2021.04.088
42. Сидор І., Денисюк Т. Державне пенсійне страхування в Україні: виклики сучасності та напрями реформування. *Світ фінансів*. 2022. № 1. С. 22-35.
43. Сидор І., Карпишин Н. Місьцеве оподаткування у контексті фінансового забезпечення суспільних послуг. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8182>
44. Сидор І. П., Петрушка О. В. Внутрішній аудит в системі надання послуг з державного пенсійного страхування. *Ефективна економіка*. 2022. № 12. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/892/902>
45. Сидор І. П., Коваль С. Л. Фінансові аспекти функціонування територіальних громад: теоретико-концептуальний зріз. *Економічні студії*. 2021. № 1 (31). С. 130–137.
46. Сидор І. П., Сидор Т. І. Фінансова безпека через призму фінансової грамотності населення. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 4. С. 60-74.
47. Фінанси : підруч. / за ред. д.е.н., проф. А. І. Крисоватого. Тернопіль : Університетська думка, 2024. 632 с.
48. Чеберяко О., Лещенко І. Особливості фінансування соціального захисту та соціального забезпечення в умовах воєнного стану. *Світ фінансів*. 2024. Випуск 1 (78). С. 98-110.
49. Lobodina Z. M., Lopushniak H. S., Kizyma T. O., Lyvdar M. V. Inclusive budgeting: theoretical aspects, prerequisites and necessity for its implementation in Ukraine. *Financial and credit : problems of theory and practice*. 2020. Vol. 2 (33). P. 463–472.
50. Lobodina Z., Kizyma T., Demianyshyn V., Berezka K., Savchuk S. Participatory budgeting in the context of behavioural finances. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2022. Том. 5 (46). С. 109–125.
51. Malyniak B., Martyniuk O., Kyrylenko O. Corruption and efficiency of public spending in states with various public management types. *Economic Annals-XXI*. 2019. 178(7–8). P. 17–27.
52. Ostrovska H., Demianyshyn V., Maliuta L., Sherstiuk R., Kuz T., Demkiv I. Conception of an effective budget process and ways of improvement regional budget policy. *Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems*. 2020. 12 (7). P. 1686–1690.
53. Richard W. Tresch. *Public Finance: A Normative Theory: textbook*. 4th edition, Academic Press, 2022. 568 p.

54. Robert D. Lee Jr., Ronald W. Johnson, Philip G. Joyce. Public Budgeting Systems: textbook. 10th edition, Jones & Bartlett Learning, 2020. 575 p.

55. Romenska K., Chentsov V., Rozhko O., Uspalenko V. Budget planning with the development of the budget process in Ukraine. Problems and Perspectives in Management. 2020. Vol. 18 (2). P. 246–260. URL: https://www.businessperspectives.org/images/pdf/applications/publishing/templates/article/assets/13617/PPM_2020_02_Romenska.pdf.

56. O., Tkachenko N., Kovalenko Yu. Scientific and methodical approach to budget strategizing using the program-target method. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2020. Vol. 2. № 33. P. 335–344. URL: <https://fkd.net.ua/index.php/fkd/article/view/2996>.

57. Williams D., Calabrese Th., Harju S. A Theory of Participatory Budgeting Decision Making as a Form of Empowerment. CUNY: New York, NY, USA, 2018. URL: https://academicworks.cuny.edu/bb_pubs/1166.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

1. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/>
2. Ціна держави – проєкт CASE Україна. URL: <https://cost.ua/>
3. Єдиний веб-портал використання публічних коштів. URL: <https://spending.gov.ua/new/>
4. Бюджети територіальних громад. URL: https://public.tableau.com/app/profile/ulead/viz/_16360623127390/sheet0